

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

1129 Θεωρία της Ιστορίας

Ενότητα 1: Θεωρία της Ιστορίας- Εισαγωγή I

Αντώνης Λιάκος

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Ιστορίας - Αρχαιολογίας

Ιστορία και παρελθόν: Δυο έννοιες διαφορετικές

Εικόνα 1.

Η ιστορία της θεωρίας της ιστορίας

Τρεις φάσεις

A. Φιλοσοφία της ιστορίας.

Πώς εξελίσσεται ο ανθρώπινος κόσμος;

B. Θεωρία της ιστορίας.

Πώς το παρελθόν μετατρέπεται σε ιστορία;

B1. Επιστημολογία της Ιστορίας.

B2. Ποιητική της ιστορίας.

Γ. Η προβληματική των σχέσεων με το παρελθόν.

Πώς λειτουργεί το παρελθόν στο παρόν;

Α. Φιλοσοφία της ιστορίας 1

- Η ιστορική συνείδηση της νεωτερικότητας αλλάζει τις σχέσεις με το παρελθόν.
- Οι άνθρωποι δεν έχουν απλώς ιστορία, είναι δημιουργοί ιστορίας.
- Η ιστορία γίνεται μια αιτιακή δύναμη αφ'εαυτής (η «ιστορία συμβαίνει» και η «ιστορία» τώρα «κάνει» τα πράγματα να συμβούν όπως συμβαίνουν).

Α. Φιλοσοφία της ιστορίας 2

- Η νεωτερικότητά μας συνίσταται στον ερχομό στη συνείδηση της ύπαρξής μας εντός της «κατάστασης» της «ιστορικότητας».
- Reinhart Koselleck, *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*.

Πώς εξελίσσεται ο ανθρώπινος κόσμος;

Τα “μεγάλα αφηγήματα”

- Διαφωτισμός: Η ιστορία μέσω σταδίων ανάπτυξης.
- Πρόοδος.
- Βίκο, Καντ, Χεγκελ, Δαρβίνος, Μαρξ: Η αντιφατικότητα της προόδου.
- Τελεολογία (Η ιστορία έχει σκοπό).
- Ενδεχομενικότητα.
- Post-Histoire: Το τέλος της ιστορίας.

Ιστορισμός: Μια φιλοσοφία της ιστορίας;

- Η ουσία των πραγμάτων είναι η ιστορία τους.
- Ο διαχωρισμός παρελθόντος –ιστορίας.
- Η επινόηση του παρελθόντος. Το παρελθόν δεν αναστρέφεται και δεν ανακαλείται.
- Γραμμικότητα και ομοιομορφία του χρόνου.
- Η ιστορία ως δημόσιο βλέμμα.
- Αντικειμενικότητα και υποστασιοποίηση της ιστορίας.
- Παράδειγμα: Το σύστημα των υποσημειώσεων.

Ο ιστορισμός και η υπέρβασή του

- Ιστορισμός, ταυτότητα και έθνος.
- Η ιστορία ως θεοδικία.
- Τα Αρχεία ως οι νέοι ναοί της ιστορίας.
- Η ανάδυση της Κοινωνικής Ιστορίας.
- Κριτική του ιστορισμού: Νίτσε και Μπένγιαμιν.
- Εκσυγχρονισμός και δυτικός κανόνας.
- Κριτική του κανόνα:
 - Οριενταλισμός (Σαΐντ).
 - Μετα-αποικιακές σπουδές.

Β. Θεωρία της ιστορίας.

Οι δυο παραδόσεις

1. Εξηγούμε το παρελθόν;

- Η ανάλυση του αντικειμένου της ιστορίας.
- Η συνάντηση με τις κοινωνικές επιστήμες.

2. Ερμηνεύουμε το παρελθόν;

- Η ανάλυση του υποκειμένου της ιστορίας.
- Η ανάλυση του ιστορικού λόγου, και του ιστορικού εγχειρήματος.
- Colinwood: Re-enactmen of the Past.

Από την επιστημολογία στην ποιητική της ιστορίας

Επιστημολογία της Ιστορίας

- Είναι αξιόπιστες οι ιστορικές κρίσεις;
- Έχει τα εχέγγυα επιστημονικής σκέψης η ιστορία;

Η ποιητική της ιστορίας

- Το παρελθόν είναι χάος – η ιστορία το οργανώνει χρησιμοποιώντας μορφές λόγου.
- Η έννοια της κατασκευής (Φουκώ, θεωρίες για το έθνος).
- Linguistic turn, Cultural turn, Constructionism, Deconstruction.

Η σημειολογία της ιστορίας

- Το πρόβλημα της αναπαράστασης του παρελθόντος μέσω της ιστορίας.
- Η αναπαράσταση της πραγματικότητας. Θεωρία της λογοτεχνίας.
- Η ιστορία σύστημα σημείων χωρίς σημαινόμενο;
- Η αυτονόμηση της ιστορίας= Ιστορική κουλτούρα.

Hayden White, Metahistory, 1973

- Έπος.
- Τραγωδία.
- Κωμωδία.
- Σάτιρα.
- Μεταφορά.
- Μετωνυμία.
- Συνεκδοχή.
- Ειρωνεία.

Έχει φύλο η ιστορία;

- Από την ιστορία των σπουδαίων γυναικών στην φεμινιστική ιστορία.
- Από τη φεμινιστική ιστορία στις σπουδές φύλου.
- Βιολογικό και κοινωνικό φύλο.
- Η έννοια της κατασκευής του φύλου.
- Η έμφυλη κριτική στις βασικές έννοιες της ιστοριογραφίας (δημόσιος χώρος, ιδιότητα του πολίτη, γεγονός).

Από την κοινωνική στην πολιτισμική ιστορία 1

Πώς μεταμορφώθηκε, πώς αλλάζει ο κόσμος;

- Μοντέλα κοινωνικής αλλαγής.
- Μεγάλη διάρκεια (Braudel), Μακροϊστορία.
- Κοινωνιολογία, δημογραφία, οικονομία, πολιτική επιστήμη.

Από την κοινωνική στην πολιτισμική ιστορία 2

Ποιές ήταν οι διαφορές του χθες από το σήμερα;

- Η ετερότητα του παρελθόντος.
- Η παρελθοντικότητα.
- Η ιστορικότητα.
- Η ιστορία ως δημιουργική απάντηση στις κοινωνικές συνθήκες.
- Μικροϊστορία.
- Κοινωνική ανθρωπολογία.

Γ. Η προβληματική των σχέσεων με το παρελθόν

- Η ιστορία είναι ένας από τους πολλούς τρόπους με τους οποίους σχετιζόμαστε με το παρελθόν, αλλά καθόλου ο μοναδικός.
- Πολιτισμική παγκοσμιοποίηση και επινόηση της παράδοσης.
- Μνήμη, Μνημεία, Μουσεία, Τέχνη, Λογοτεχνία, Κινηματογράφος, Θρησκεία, Τελετουργίες, Νوستαλγία, Ψυχανάλυση, Ταυτότητα, Ιδεολογία, Ιστορικά παιχνίδια.

Εικόνα 2.

Μνήμη

- Η ανάδυση της μνήμης και οι ανατροπές που επέφερε.
- Οι τόποι της ιστορίας (Nora).
- Ο χρόνος δεν είναι «εκεί» αλλά «μέσα μας». Δεν είναι βέλος, αλλά συστροφή.
- Αντί των γεγονότων, το βίωμα. Πώς βιώθηκε η ιστορία; Αντί του αντικειμενικού το δια-υποκειμενικό.
- Η έννοια της εμπειρίας.
- Μνήμη, αμνησία, αποσιώπηση, απώθηση.

Η ιστορική συνείδηση

- Ερμηνεύοντας την εμπειρία του παρελθόντος σε αρχές συμπεριφοράς (Jorn Rusen).

Εικόνα 3.

Η δημόσια ιστορία

- Η κατανάλωση της ιστορίας.
- Η στροφή προς την παρελθοντικότητα.
- Νοσταλγία και η ιστορία ως απόλαυση.
- Ιστορία και αισθητική. Η έννοια του υψηλού.
- Η δεύτερη ζωή της ιστορίας.
- Θεωρίες της πρόσληψης και κοινότητες ερμηνείας και μνήμης.
- Η διεθνοποίηση της μνήμης. ΜΜΕ και πολιτικές της μνήμης.
- Παγκοσμιοποίηση και πολιτισμική μνήμη.

Να σώσουμε το παρελθόν στο παρόν, ή να σώσουμε το παρόν από το παρελθόν;

- Το τραύμα.
- Το τραύμα ως ενοχή, διχασμένες και συγκρουόμενες μνήμες.
- Φρόνυτ και Paul Ricoeur (Time and Narrative).
- Η συζήτηση για το Ολοκαύτωμα και της Γενοκτονίες.
- Η έννοια της αναγνώρισης του τί συμβαίνει έχει συναισθηματικές διαστάσεις, ηθικές συνέπειες και συνδέεται με την απόδοση της δικαιοσύνης.
- Το τραύμα ως απώλεια. Η ιστορία ως λόγος που αναπληρώνει την απώλεια, η ιστορία ως πένθος (Ankersmit).

Από την ιστορία (ως σύστημα) στην ιστορική δραστηριότητα των υποκειμένων

- Η διάκριση γλώσσας (ως συστήματος σημασιών) και λόγου (ως χρήσης της γλώσσας).
- Κάποτε ρώτησαν τον Clifford Geertz, τί είναι ένας ανθρωπολόγος και τους απάντησε, «ακολουθείστε έναν ανθρωπολόγο και θα μάθετε».
- Ισχύει το ίδιο για τους ιστορικούς;
- Το Jurassic Park και τα passwords για να μπούμε και να καταλάβουμε τί συμβαίνει.

Γιατί μας ενδιαφέρει η θεωρία της Ιστορίας;

- Οι πόλεμοι της ιστορίας. Η ιστορία ανάμεσα στο εθνικό περιβάλλον και την παγκοσμιοποίηση.
- Χάος δεδομένων, μονοπάτια και passwords.
- Η εικόνα που έχουμε για τον κόσμο μας είναι ιστορική.
- Ο ρόλος της ιστορίας: να δεσμεύσει ή να απελευθερώσει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα;

Γιατί μας ενδιαφέρει η θεωρία της Ιστορίας;

- Μπορεί η θεωρία της ιστορίας να ανταποκριθεί στις ανάγκες που κάποτε ικανοποιούνταν από τα μεγάλα αφηγήματα;
- Ιστορία και δημοκρατία. Σεβασμός της πολυφωνίας, ικανότητα μετάφρασης και επικοινωνίας.

Στοιχειώδης βιβλιογραφία

- Φρ. Νίτσε, Ιστορία και ζωή.
- Βάλτερ Μπένγιαμιν, Θέσεις για τη φιλοσοφία της ιστορίας.
- William Sewell, Λογικές της Ιστορίας.
- Αντώνης Λιάκος, Πώς το Παρελθόν γίνεται Ιστορία.
- Αποκάλυψη, Ουτοπία και Ιστορία. Οι μεταμορφώσεις της ιστορικής συνείδησης.
- Ε. Αβδελά – Α. Ψαρρά, Σιωπηλές Ιστορίες.
- Αντώνης Ρεγκάκος, Επινοώντας το παρελθόν. Γέννηση και ακμή της ιστοριογραφίας στην κλασική αρχαιότητα, Περιοδικό *Historein*, τεύχη 10, 11 και 12 (Free on line).

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη εδώ. <http://eclass.uoa.gr/courses/ARCH240>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών 2014. Κώστας Γαγανάκης. «Μάθημα: ΙΙ29 Θεωρία της Ιστορίας. Ενότητα: Θεωρία της Ιστορίας-Εισαγωγή Ι». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH9>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: Αριστερά: Person at the Window. http://www.allposters.co.uk/-st/Salvador-Dali-Posters_c23675_.htm

Δεξιά: Fenster mit Geranien. <http://webdesign.weisshart.de/blog/2009/09/>

Εικόνα 2: Jurassic Park. The movie.

http://jurassicpark.wikia.com/wiki/Jurassic_Park_III_Film_Script?file=Jp3logo.jpg

Εικόνα 3: Σύνθημα σε τοίχο. <http://news247.gr/eidiseis/gnomes/christos-demetis/>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Πίνακες

